

Pod Lipo.

Podučivni in vgodni pogovori.

(Soba pri Ljubomiru, Ljubomir in Semenکو sedita pri mizi in štejeta časnike.)

Semenko: Čujte, g. učitelj, kaj pravi v „Danici“ neki pisatelj o civilnem ali zaploptnem zakonu; dokazuje namreč, da se je ta zakon že nahajal pred letom 1789 in sicer pod vladarji avstrijskimi — na Ogerskem, kder so se cigani na ta način ženili, kakor se zdaj hoče vpeljati.

Ljubomir: Da, da, če se ta vpelja, bo res prav ciganski zakon. Pustite vendar zdaj to in čujte, kaj tukaj piše neki časnik: „V Erlavi je neko nedeljo bil telegrafski urad zaprt, ker mesto ni hotelo dati drv za kurjavo.“

Semenko: Škoda, da niso naše davkarije telegrafije in mesto Erlava ni Beč. — *(Nastopijo mnogi kmetje, Ljubomir jim poda roko.)*

Ljubomir: Vsedite se, dragi prijatelji. Kje pa je Žaleč, saj mi je še včeraj obljubil, da danes hoče gotovo dojt.

Blagotič: Tudi meni je rekel, da hoče danes k vam iti in zatoraj sem ga mimo grede obiskal, da bi skupej šla, Našel sem ga vendar v postelji.

Vsi: Kaj je morebiti bolen?

Blagotič: Kaj še, kakor mi je reva žena pravila je, še le danes v jutru iz golibe (tako se pravijo ogerske krčme na meji) došel, kder so spet celo noč pili in kvartali in zatoraj zdaj spi.

Ljubomir: Škoda nad tem človekom. Mož še je mlad, izvršil je prav dobro nižo realko in se je tudi v Gradcu naučil nekoliko gospodarskih stvari; kolikor se namreč tamo naučiti more, ko je došel domu in se dobro poprijel gospodarstva, sem mnogo pričakoval od njega; žalibog, že čujem zdaj tretjokrat, da rad po golibah hodi, pije in kvarta. Te golibe so res prava nesreča našim kmetom, marsikteri je že tam premoženje in zdravje zapravil.

Pelinič: To je res, g. učitelj, ali ubogi kmet, kateri se celi teden trudi, mora v nedeljo vendar tudi kako malo zabavo imeti.

Ljubomir: To je vse prav; ali jaz mislim, da to ni več zabava, če se celo noč kvarta, po 5 gld. in še več zgubi in se zdravju nevarnost pripravlja.

Semenko: Res je, po krčmah kvartati ni dostojno za nobenega dobrega gospodarja. Pustimo vendar zdaj to, upajmo, da še se bode Žalec spet spokoril in tudi v naše društvo prihajal. Zdaj pa vas prosimo g. učitelj, povejte nam spet kaj koristnega.

Ljubomir: Iz srca rad, samo me pitajte, kaj hočete znati?

Iglič: Jaz bi naj rajše znal, ali bo letos spet vojska?

Pelinič: Jaz pa, ktere srečke bodo pri prihodnjem srečkanju v Gradcu izvlečene?

Debelko: Jaz pa, če bo dobra letina?

Blagotič: Meni pa povejte, kedaj bodo spet boljši časi?

Ljubomir: Moral bi biti res dober prerok, če bi na vsa ta vaša pitanja mogel odgovoriti, ker pa celo nisem prerok, tedaj vam tudi ne morem povedati, kar vse znati želite. Hočete vendar, vam bodem druge potrebne stvari spet razlagal.

Semenko: Povejte nam tedaj danes, kaj je država?

Ljubomir: Država je društvo ljudi mnogokrat različnih rodov in mnogokrat tudi različnih ver, kateri v kakem oblastvu skupej živijo in kateri so se zavezali, da bodo medsebnost svobodo, pravice, šege in moralnost branili.

Semenko: Če je to tako, kakovo nalogo pa tedaj ima država?

Ljubomir: Vsaka država ima te nalogo, da se celoti in vsakemu za se mogočnost priskrbi, zgoraj rečene namene izpolniti.

Blagotič: Ali pa res vse države to svojo nalogo na tanko izvršujejo?

Ljubomir: Večidel držav te svoje naloge celo ne izvršuje, neke pa samo nepopolno. V nekterih semora pravica umeknoti sili, v drugih se posamezni na kvar vseh posebno povišujejo in čislajo, in spet v drugih se tlači svoboda vseh.

Semenko: Kako pa to dojde, da mnoge države svoje naloge ne izvršujejo.

Ljubomir: Ker se na čut pravice in morale državljanov ne gleda, ali ker se namerjavajo drugi cili in se rabijo zločesti pomočki, da bi se dosegli; v državah, v kterih se tako ravna, se rabi zločesta politika, ali politika, ktera ne gleda na nobeno postavo, moralo in pravico. Ta kriva politika je vzrok, da je beseda politika sploh tako slaboslovna, in da se sumljiv človek večkrat imenuje politična glava; in da se pravi, to je političen človek, če je drugega prav opeharil.

Iglič: Ali ima kriva politika še drugo ime?

Ljubomir: Da, imenuje se tudi „Mahiavelizem,“ o tem vendar prihodnjič.

Navodi k narodnemu gospodarstvu. *)

(Dalje vvod.)

7. Naše delo in naš trud je tedaj naše premoženje in bogatstvo, kolikor dobrega dela se na katero stvar potroši, toliko je vredna. Moj sosed dela vile, a jaz grablje; treba nama pa je, da nekoliko tega orodja zameniva. Jaz naredim ene grablje v treh urah, zamenim jih tedaj za ene sosedove vile, ako so takšne, da je on pri enakem trudu tudi tri ure ali več na njih delal. Če se vile v eni uri ali dveh narediti morejo, ne dam grabelj za nje ako se mi večje delo ne doplača.

8. Tedaj, kedar med sebo izdelke zamenjujemo, prav za prav zamenjujemo naše delo in trud, z katerim smo si jih pridobili. Kedar se zameni zlato za srebro, treba je dati mnogo več srebra, ker zlato se z mnogo večim delom in trdom pridobiva; za srebro pa se da sopet veliko več železa, ker to se leži dobi nego srebro; v taki razmeri je vse drugo. Potem je, kedar kaj zamenjujemo, zamenljiva veljavnost ali vrednost, ktere si bodi stvari tolikošna, kolikoršen je trud in delo, z katerim se je pripravila; t. j. naravna cena jena je trud in delo, s katerim se pripravlja.

9. To vendar se ravna po slučajni ali začasni tečini, t. j. kakor izdelki tržno tečejo. Včasih se izdelkov ene in iste vrste več izdelata, kakor se jih potrebuje, ali z drugimi zameniti more; v takem slučaju jih vlastnik, ako jih zameniti in oddati hoče in mora, za manjšo ceno pusti, kakor so za navadno stali; tedaj, kedar se kterih izdelkov več pripravi kakor jih potreba zahteva jim cena pade. Nasprotno pa, kedar se kterih stvari v razmeri premalo pripravi, zahteva po njih je velika, kupci se nadplačujejo, cena raste in je nad naravno. Vendar takšne tečine morejo biti na obeh straneh le za kratek čas.

10. Človek pa iz ničesar ne more nič stvariti, noben izdelek izdelati; zato je prvo treba, da ima stvar ali robo, ktero o svojim delom in trdom prestvarja. Imenujemo robo blago ali kapital, kateri se ima po delu v zamenjavo veljavne reči prestvarjati.

11. Po robi vrati se izdelovanje; iz proste robe izdelata človek izdelke, ktere za svoje potrebe rabi. Tako je n. p. roba, v zemlji prosta železna ruda, ktera se mora izkapati in mnogovrstno prestvarjati ali predelavati, poprej ko se iz nje dobijo izdelki, kakor železo, jeklo, in potem izdeljujejo noži in drugo te vrste.

12. Kedar imamo izdelke, jih moramo zamenjevati. Nikdo ne more biti zajedno kmetovavec, črevlar, krojač, kovač itd. kolikor je teh poslov za človeške potrebe, pa vsakdo potrebuje zato mnogo drugih stvari, kterih si sam ne more izdelavati, a da te dobi, zamenjuje po razmeri svoje izdelke. Tako n. p. izdeluje črevlar črevlje, pa s temi se ne more oblačiti, ne se nasiti, treba mu jih je zamenjevati za druge stvari, kterih si sam ne pripravlja. Ravno tako pa se godi peku, mesarju in vsakemu drugemu človeku; od tod toliko vsakdanjega zamenjivanja. (Konec vvida je že v I. stv. „Slov. Gosp.“ t. I.)

Nove postave.

Namenili smo se priobčiti posnetek iz vseh važnejših novih postav, sosebno „glavnih državnih“ ali „ustavnih.“ Danas naj podamo tiste paragrafe, na ktere se bomo mi v narodnih rečeh odsihmal nar več opirali in sklicavali. Naš škit ali podoba našega postavnega varuha—palladium—je §. 19. postave od 21. dec. 1867 zadevajoče občne pravice avstrij-

*) V vvodu so se po jako neljubi naključni izpustile sledeče točke od 7. do 13. ktere danes tukaj prinašamo.